

1835 — 1985

150 de ani de presă teatrală românească (I)

Un catalog al periodicelor teatrale românești de la cea mai veche atestare (1835*) și pînă azi ne lipsește. E adevărat că eminenți istorici ai teatrului au valorificat în scrierile lor majoritatea titlurilor. Dintre ei, trebuie amintiți cu osebire D. C. Ollănescu-Ascanio, Theodor Burada, Ion Horia Rădulescu, Ioan Massoff, George Franga, colectivul redacțional al tratatului Istoria teatrului în România. Dar o prezentare descriptivă a gazetelor de teatru se impunea de mult. Utilitatea ei nu trebuie demonstrată.

Pentru a da imaginea evoluției în vreme a presel teatrale la noi, s-a adoptat criteriul cronologic. Fișăm doar periodicele de specific și pe cele în care ponderea teatrului este relevabilă (e.r. Revista Muzicală și Teatrală, Buc., 1904—1908). Descrierea bibliografică a fost redusă la esențial și unde era cazul s-a schițat un istoric al publicației.

S-au investigat, în principal, fondurile Bibliotecii Academiei R.S.R., apoi ale Bibliotecii Centrale de Stat și Bibliotecii Centrale Universitare bucureștene. Pentru înlesnirea consultării se dau cotele precedate de siglele bibliotecilor. După ultima poziție bibliografică („Gong '80”, Almanahul revistelor „Teatrul”, Buc., 1979), o addenda va înregistra titlurile de pîstare ulterioare fie de noi, fie de cititorii noștri, a căror colaborare s-ar menționa.

Cum se fac dese referiri la două lucrări bibliografice fundamentale, acestea se citează acum integral: Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste). Descriere bibliografică de Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, cu o introducere de Ioan Bianu, Tom I. Catalog alfabetic 1820—1906. Academia Română, București, Leipzig, Viena, 1913 și Publicațiunile periodice românești (ziare, reviste, gazete). Tom II. Catalog alfabetic. 1907—1918. Supliment 1890—1906. Descrierea bibliografică de George Baiculescu, Georgeta Ităduică și Neonila Onofrei, Editura Academiei R.S.R., București, 1960.

1835

● **Gazeta Teatrului Național.** Revistă lunară, București, 1 noiembrie 1835—decembrie 1836 (cu întreruperi în ianuarie, februarie-martie 1836). 13 numere. Format 23×17. Caractere semichirilice. „Redacția aceștii foi se va face în Comitetul Filarmonic”. Redactor I. Heliade-Rădulescu, care asigură și tiparul. (B.A.R.P. I 4) Colaboratori: I. Heliade-Rădulescu, C. Aristia, C. Negruzzi, Barbu Catargiu, I. Voinescu II. Organ al Societății filarmonice (1833—1836) pentru propagarea litera-

„Priviți teatrul, o școală de morală, și veți găsi pe actori mîndri de a fi profesori norodului, și veți avea și actori buni; faceți pe actorul român să meargă singur îmbulzit de sine, innecat în lacrimi pe amvonul său, să învețe, să înduplece, să miște inimile, să pornească lacrimile, să se simtă fericit și mîndru de profesta sa”.

Barbu Catargiu, Teatrul Național în Gazeta Teatrului Național, nr. I, 1835.

* Semnalăm, pentru culoare, și:

1834

● **Almanach du théâtre de Boukaresti pour le nouvel an 1834. Dédié aux très-respectables amateurs du théâtre par Joseph Bauscher, souffleur.** [București]. Fără date de tipar, legat. Format 17×11 (B.A.R.P. I 10534). Este redactat în franceză și română de

sufleurul trupei de operă conduse de Theodor Müller de la Josephstädter Theater, trupă angajată să deschidă teatrul „Momolo”, singura sală de spectacole a Capitalei (1833). În scop publicitar, se dă repertoriul dintre 28 decembrie 1833 și decembrie 1834 și cel pentru perioada 17 decembrie 1834 — 7 aprilie 1835, cînd contractul expiră. Sînt menționați interpreți li-

turii dramatice și a artei scenice în limba română. Programul revistei este anunțat într-o **Înștiințare**, din care transcriem: „Această foaie va cuprinde lucrările Comitetului Filarmonic din seanțele sale spre știința tuturor soților... producțiile literare ce vor eși spre îmbogățirea repertoriului Teatrului Național și critica asupra lor întru aceea ce privește spre păzirea regulilor scrisului, a gustului și în scopul cel moral aplicat după obiceiurile pământului nostru; va cuprinde încă bucățile dramatice ce se vor reprezenta în teatrul național cît și în cel strein; critica actorilor rumâni în rolele lor”.

Programul se va realiza doar în parte. La rubrica **Teatrului Bucureștilor**, C. Aristia publică fragmente din drama *Saul* de Alfieri, elogiata de Costache Negruzzi. În nr. 3 din aprilie 1836, aceeași rubrică dă tabloul celor 40 de piese tipărite sau sub tipar, originale și traduceri, baza repertoriului național (autori Heliade, Iancu Văcărescu, Ion Ghica, C. Aristia, Cezar Bolliac etc.).

La începuturile teatrologiei noastre, stau articolele lui Barbu Catargiu, **Teatrul Național**, I. Voinescu II, **Cugetări asupra teatrului** și articolul nesemnat **Despre influența teatrului asupra năravurilor unei nații**. Cronicile dramatice încurajează prima generație română de actori profesioniști. În fiecare număr, corespondențe teatrale din Moldova. În decembrie 1836, Heliade anunță periodicul ce va continua înțlia revistă națională de teatru, **Curier de ambe sexe**. Tot marele dascăl dă amănunte asupra tirajului și difuzării celor 13 numere. Din tirajul lunar de 1.000 de exemplare, 60 erau abonamente, 600 se dăruiau, restul de 340 se depuneau la librăriile „D. Valbaum și

Weise“ și „I. Romanov“, pentru a se împărți fără plată. Tiparul s-a acoperit prin subscripții și donații.

1864

● **Teatrul. Fôie critică și literaria.** Iași, 29 nov. — 20 dec. 1864 (4 numere). Format 19×14. Redactor responsabil I. C. Fundescu. Imprimeria Adolf Bermann. „Această fôie va eși în fiă care Duminică“. Originalul la Arhivele statului din Iași. Fotocopie la B.A.R.P. II 2769.

Revista, cu titlul și subtitlul ortografiate etimologic, este o întreprindere temerară a scriitorului și gazetarului I. C. Fundescu, constrins să plece din

„Artistul care lucrează pentru artă și pentru înflorirea teatrului e sărac, într-adevăr, dar e liber, e mare; artistul care lucrează pentru aur nu poate fi niciodată mare, ci un simbrăș, un sclav al nesațiului său”.

Cronica teatrală, în *Teatrul*, nr. 3, 1864.

București în urma unui conflict cu oficialitățile. Redacția anunță că s-a îngrijit „a se pune în corespondență cu toate orașele din țară în care este un teatru național și va avea în fiecare săptămână câte o dare de seamă“. Corespondenții n-au onorat invitația, și „cronicile dramatice“ (de fapt, lungi comentarii pe teme teatrale) ating doar tangențial soarta teatrului. În primul număr se deplînge starea Naționalului leșean nesprîjnit, în numărul 3 sînt lăudați actorii Bălănescu și Dimitriade, iar în numărul 4 răzbat ecouri bucureștene ale conflictului dintre Millo și Pascaly în problema repertoriului. Partea „literară“ are umorul involuntar al producțiilor diletante. Toate articolele și notele sînt nesemnate.

Ionuț NICULESCU

(*Continuare la p. 80*)

rici și instrumentiști. Celor 17 persoane ale orchestrei li se adaugă elemente din muzica militară românească abia înființată. Dirijor este I. A. Wachmann (și compozitor în repertoriu), viitor profesor de muzică vocală și instrumentală la școala „Societății filarmonice“ și conducător, cu Costache Caragiale, al Teatrului Național (1852). Pentru amuzament, decente „anec-

dotes“, iar pentru melomani, în chiri-lică, „Versuri pe aria de la **Monteni și Capuletti**“ (textul românesc al ariei din opera lui V. Bellini **Capuletti și Montecchi**). Din 29 august 1834, trupa lui Mûler face loc la „Momolo“ și actorilor români ai „Filarmonicii“, din repertoriul cărora, colegial, almanahul amintește câteva titluri.

ore de feerie eroico-realistă cu care ne-a dăruit la acest sfârșit de stagiu-ne." (Victor Eftimiu — „Adevărul”, iunie 1950.)

„Caracterul lui Petru Arjoca este una din realizările cele mai de seamă ale dramaturgiei noastre contemporane (...). Cetatea de foc constituie nu numai un document al începuturilor dramaturgiei noastre realist-socialiste, ci o operă de seamă a teatrului nostru contemporan, imagine artistică emoționantă a procesului de făurire a omului nou, constructor al unei noi societăți”. (Margareta Bărbuță — *Prefață la volumul II din „Teatru româ-*

nesc contemporan”, București, Editura Tinctretului, 1962, pp. 11—12.)

Alte opinii : N. Massim — „Problema interpretării omului nou în „Cetatea de foc” — Revista Teatrului Național nr. 10 (16) — stagiunea 1949—1950 ; Margareta Bărbuță — „Contemporanul”, 3 martie 1950 ; Tr. Șelmaru — „Mai multă atenție pieselor originale” — „Scinteia”, 1 iunie 1951 ; I. Ardeleanu — „Luptătorul bănățean”, 2003/1951 ; Pall Arpád — „Utunk”, 7 februarie 1952 ; Dumitru Micu — „Cel mai dramatic erou” — „Teatrul” nr. 6/1957 ; D. Grigorescu — „Luceafărul” nr. 6/1960.

(Continuare din pag. 77)

● **Fulgerul. Diaru teatralu, umoristicu și literaru.** Iași, 18 ian. — 16 apr. 1864. Săptăminal. Format 24×27. Redactor și proprietar L. Ademollo Tip. „Buciumul român”. La 16 apr. apare cu subtitlul *Fôie italo-romana ilustrata*. Pentru catalogul lor din 1913, Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu (op. cit., pag. 274), au văzut doar numerele din 18 ian. și din 16 apr. 1864, fără să indice depozitul. Descrierea bibliografică apud Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu.

1866

● **Teatrulu, foae belletristica literariă.** București (Sept. 1866)—3 sept. 1867. Format 39×29. Director Ioan Romanescu. Tip. Theodor Michaelescu și Vaidescu. „Esse de doue ori pe septamana” (B.A.R.P. III 41692).

Am consultat, ca și Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu (op. cit.), singurul exemplar conservat, cel din fondul academic, cu data de duminică, 3 sept. 1867, după care s-a făcut și descrierea bibliografică. Sumarul este eclectic, programul — neprecizat. Editorialul deplînge vechile conflicte dintre frunțașii scenei naționale M. Millo și M. Pascaly și salută noua antrepriză a Teatrului Național, girată de cei doi mari actori, în fine împăcați. Două „eseuri”, **Caracterul și Noblețea**, ex-

plcă natura caracterelor dramatice și precizează **gîgurile** ținutei scenice. Poema „La Transilvania. Umbrei lui Mihai Bravul”, semnată P. A., are versul pletoric. Abonații nu-și onorau

„Cum ? cînd nisce artiști care tot d'auna a fost bine primîți pe scena Bucureștiului, fac, ca să zicem așa, sacrificiul a visita unele provinci, ei nu găsesc nici măcar bucățica de piine după care alerg ? Cum ? cînd celebritatea noastră dramatică decanul artiștilor, d-nu Millo în fine au binevoit a visita orașele Ploiești, Buzău, Focșani etc. și acei bărbați, acea junime, acea populațiune a stat ca marmura și nu a venit a-i da concursul lor moral și material, și a veni încă a mulțumi cu mănunchiuri de flori, artistului care le făcea onoarea a-i visita !”.

Cronica săptămînii, în *Teatrul* nr. 1, 1867.

obligățiile, deși primiseră revista regulat, fapt care a pecetluit soarta periodicului.

● **Artistul, fôie teatrală și literară.** București. Septembrie-octombrie 1866. De două ori pe săptămînă. Redactor G. Anghelescu. Tipografia C. A. Rosetti. Nu se află în fondurile documentare publice. Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu citează după semnalările din presa vremii (op. cit., p. 54).